

Från lagstiftningsarbetet

Lagstiftning i riksdagen våren 2002

I denna översikt lämnas en redogörelse för lagstiftningsfrågor som har behandlats av riksdagen under våren 2002. Redogörelsen gör inte anspråk på att vara fullständig. Lagstiftning om skatt och tull har förbigåtts. Om inte annat sägs har lag eller lagändring trätt i kraft den 1 juli 2002. Hänvisningarna till Svensk författningssamling (SFS) avser samlingen för år 2002.

Vilande grundlagsförslag

Under våren 2002 har riksdagen beslutat att som vilande anta ett flertal förslag om ändringar i grundlagarna. Samtliga ändringar är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2003.

Ett av dessa beslut gäller ändringar i *regeringsformen* som sammanfattningsvis innebär följande. Skyddet för utsatta grupper i *regeringsformens* målsättningsstadgande kompletteras och förstärks. Vidare införs en föreskrift om skydd för miljön. *Regeringsformens* bestämmelse om överlåtelse av beslutanderätt till EG ändras så att beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket kan överlåtas inom ramen för samarbete i Europeiska unionen (EU). Liksom tidigare förutsätter en överlåtelse att fri- och rättighetsskyddet inom det samarbetsområde till vilken överlåtelsen sker motsvarar det skydd som ges i *regeringsformens* bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter samt i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Genom ändringarna framgår också uttryckligen att riksdagen kan godkänna en ännu inte slutförhandlad internationell överenskommelse inom ramen för samarbetet inom EU. Slutligen införs en bestämmelse om att regeringen fortlöpande skall informera riksdagen om vad

som sker inom samarbetet i EU. Som en följd härav görs en konsekvensändring i *riksdagsordningen* där en motsvarande bestämmelse finns nu. — I övrigt gäller det vilande förslaget dels Lagrådets sammansättning, varigenom pensionerade domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten i princip likställs med aktiva domare i de högsta domstolarna när det gäller tjänstgöring i Lagrådet, dels en utvidgning av det område inom vilket regeringen efter bemyndigande i lag kan utfärda föreskrifter till att omfatta också kulturmiljön.

Ett annat beslut som gäller *regeringsformen* och *tryckfrihetsförordningen* är nödvändig för att genomföra riksdagens tidigare fattade beslut om att Riksdagens revisorer skall upphöra och att det skall inrättas en ny myndighet under riksdagen, Riksrevisionen. Förslaget innebär att Riksrevisionen skall vara en myndighet under riksdagen med uppgift att i enlighet med föreskrifter som meddelas i lag svara för granskning av i huvudsak den verksamhet som bedrivs av staten, att Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer, som väljs av riksdagen samt att det vid myndigheten också finns en styrelse, som utses av riksdagen. Enligt förslaget beslutar riksrevisorerna själva, med beaktande av de bestämmelser som finns i lag, vad som skall granskas och hur granskningen skall bedrivas. Riks-

revisorerna bedömer självständigt resultatet av sin granskning. Lagförslaget innehåller också bestämmelser om när en riksrevisor får skiljas från sitt uppdrag.

Vidare har riksdagen, efter en framställan från Riksbanken, beslutat att som vilande anta ett lagförslag om ändring i *regeringsformen* varigenom den ordning som fanns före år 1999 återställs så att riksdagen genom lag kan uppdra åt Riksbanken att meddela föreskrifter inom bankens ansvarsområde för att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

När det gäller tryckfrihet har riksdagen våren 2002 som vilande antagit ett lagförslag om ändring i *tryckfrihetsförordningen*. Ändringarna syftar till att det skall komma till klart uttryck att en sammanställning av uppgifter ur en upptagning för automatiserad behandling anses förvarad hos myndigheten om myndigheten kan göra sammanställningen tillgänglig med rutinbetonade åtgärder. Ändringarna innebär vidare att det blir möjligt att i lag införa en skyldighet för myndigheter att lämna ut allmänna handlingar i elektronisk form och en viss anpassning av den s.k. biblioteksregeln till nya tekniska förhållanden. Därutöver innebär ändringarna att grundläggande bestämmelser om bevarande av allmänna handlingar samt gallring och annat avhållande av sådana handlingar skall kunna meddelas i lag.

Andra såsom vilande antagna lagförslag om ändring i *tryckfrihetsförordningen* syftar till att hets mot homosexuella som grupp inom tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden skall kriminaliseras. I samma lagstiftningsärende har riksdagen beslutat en ändring i *brottsbalken* så att det uttryckligen framgår att kränkning på grund av sexuell läggning omfattas av straff-

skärpningsreglerna. Genom samtidigt beslutade ändringar i *lagen om brandfarliga och explosiva varor* har införts en särskild straffskala för uppsåtliga grova brott mot tillståndsplikten såvitt avser explosiva varor. Därutöver kan nämnas att *lagen om förbud mot politiska uniformer* från år 1947 har upphävts (SFS 332 f. och 340).

För att få till stånd en mer teknikberoende grundlagsreglering av yttrandefriheten har riksdagen vidare såsom vilande antagit ytterligare förslag som avser ändringar i *tryckfrihetsförordningen* samt därutöver ändringar i *yttrandefrihetsgrundlagen*. Ändringarna innebär sammanfattningsvis följande. I yttrandefrihetsgrundlagen klargörs att huvudregeln om radioprogram också omfattar webbsändningar som utgörs av direktsändningar eller uppspelningar av tidigare inspelningar på tider som sändaren bestämmer. Databasregeln i yttrandefrihetsgrundlagen utvidgas till att gälla även viss användning av s.k. push-teknik och s.k. print on demand (beställtryck). Till de i databasregeln uppräknade massmedieföretagen läggs företag för yrkesmässig framställning av tryckta och därmed enligt tryckfrihetsförordningen jämställda skrifter, exempelvis bokförlag och tryckerier. Dessa får därmed automatiskt grundlagsskydd för samma användning av databaser som dagens massmedieföretag. Andra aktörer än de i databasregeln uppräknade massmedieföretagen skall genom att ansöka om och beviljas utgivningsbevis kunna få ett frivilligt grundlagsskydd för sådan verksamhet som avses med regeln, dvs. tillhandahållande av en databas på det sätt som anges i den nu gällande databasregeln samt för viss push-teknik och print on demand. Yttranden som innebär olaga hot, hot mot tjänsteman, övergrepp i rättsak och brott mot medborger-

lig frihet kriminaliseras som tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott. Justitiekanslern (JK) får i vissa fall möjlighet att delegera sina åklagaruppgifter till allmän åklagare. I yttrandefrihetsgrundlagen klargörs att en teknisk upptagning skall anses utgiven då den lämnas ut för att spridas till allmänheten i Sverige. Brottsbalkens regler om preskriptionstid gäller med vissa begränsningar, för yttrandefrihetsbrott i tekniska upptagningar som saknar föreskrivna ursprungsuppgifter. Syftet är att komma till rätta med svårigheterna för JK att motbevisa påståenden om att preskription inträtt. Preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrott i databaser enligt databasregeln skall löpa från det att informationen inte längre tillhandahålls i databasen. Kravet på skyndsam behandling av yttrandefrihetsmål skall gälla också andra mål enligt yttrandefrihetsgrundlagen. En uttrycklig regel införs i tryckfrihetsförordningen om rätt till domstolsprövning av utredningsbeslag och konfiskering som verkställt utan rättens förordnande. Mål rörande tryckfrihetsbrott och yttrandefrihetsbrott som har nära samband med varandra skall kunna tas upp av en av de tingsrätter som är rätt domstol för något av målen och handläggas i en rättegång om inte synnerliga skäl talar mot det. Andra ändringar gäller etableringsfriheten för trådsändningar.

Annan statsrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om statligt stöd till politiska partier, folkomröstningslagen, vallagen* och *lagen om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar*. Ändringarna, som trätt i kraft den 1 april 2002, gäller bl.a. häktades möjlighet att rösta genom bud, vallokaler som inte är tillgängliga för funktionshindrade, dupletröstkort, rättelse av uppgif-

ter i röstlängden, möjlighet att stryka en person från röstlängden vid val till Europaparlamentet samt partistödet för partier som har varit representerade i riksdagen och villkoren för erhållande av partistöd (SFS 63 ff.).

En under våren 2002 beslutad ändring i *riksdagsordningen* innebär att utgiftsområde 6 Totalförsvaret fr.o.m. den 1 oktober i stället skall benämnas Försvaret samt beredskap mot sårbarhet (SFS 651).

Offentlighet och sekretess

Riksdagen har antagit en ny *lag om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten*. Den nya lagen har trätt i kraft den 1 augusti 2002 och ersätter lagen om arbetsförmedlingsregister. Lagen är tillämplig vid behandling av personuppgifter i Arbetsmarknadsverkets verksamhet i fråga om arbetssökande, arbetsgivare, kontaktpersoner och andra personer som omfattas av verksamheten. Personuppgifter får behandlas endast för de ändamål som anges i lagen (SFS 546).

Ett riksdagsbeslut om bildande av ett nytt medicinskt institut — Familjemedicinska institutet i Sverige, ideell förening — har föranlett ändringar i *sekretesslagen* som har trätt i kraft den 1 mars 2002 (SFS 47).

En annan under våren 2002 beslutad ändring i *sekretesslagen* syftar till ett ökat sekretesskydd för uppgifter i Konkurrensverkets utredningar. Lagändringen har trätt i kraft den 1 april 2002 (SFS 111).

Kommunalrätt

För att motverka s.k. kommunalt domstolstrots har riksdagen beslutat ändringar i *kommunallagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* samt *socialtjänstlagen*. Ändringarna i kommunallagen innebär att de kommunala revisorerna fått vidgade möjligheter att

granska ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, att ett beslut som kan överklagas genom lagprövning får verkställas innan det har vunnit laga kraft om inte särskilda skäl talar emot det och att beslut om rättelse av ett redan verkställt beslut skall meddelas utan oskäligt dröjsmål. De övriga lagändringarna innebär att en sanktionsavgift kan åläggas kommuner och landsting som dröjer alltför länge med att verkställa domar angående insatser enligt respektive lag. Avgiften får bestämmas till lägst tio tusen och högst en miljon kronor. Den får inte dömas ut vid obetydliga försummelse (SFS 437 ff.).

I samband med att riksdagen godkänt långsiktiga mål för en aktiv demokratipolitik har ändringar beslutats i *kommunallagen* och *lagen om kommunala folkomröstningar*. Ändringarna innebär bl.a. att fullmäktige kan besluta att medborgarna får väcka förslag i fullmäktige (medborgarförslag), att arbetsvillkoren för förtroendevalda i kommuner och landsting förbättrats och att möjligheterna till brukarinflytande stärkts. Därutöver får allmänheten möjlighet till insyn i privatägda företag som bedriver kommunal verksamhet på entreprenad och i verksamheten i fristående skolor (SFS 249 f.).

Riksdagen har antagit en *lag om samverkansorgan i länen* samt beslutat följdändringar i bl.a. *lagen om ansvar för viss kollektiv persontrafik* och *lagen om färdtjänst*. Den nya lagen möjliggör bildandet av kommunala samverkansorgan för regional utveckling i länet fr.o.m. år 2003. Ett samverkansorgan utgörs av ett kommunalförbund där samtliga kommuner är medlemmar och där även landstinget kan vara medlem. Samverkansorganet skall utarbeta program för länets utveckling och samordna utvecklingsinsatserna i länet för genomförande

av programmet. En samtidigt beslutad ändring i *lagen om försöksverksamhet med vidgad samordnad länsförvaltning i Gotlands län* innebär att försöksverksamheten kan pågå till utgången av år 2006 (SFS 34 ff.).

Annor offentlig rätt

Riksdagen har antagit en *lag om dels fortsatt giltighet av lagen (1997:297) om försöksverksamhet med samtjänst vid medborgarkontor, dels ändring i samma lag*. Försöksverksamheten med medborgarkontoren kan härigenom fortgå till utgången av juni 2004 (SFS 275).

Under våren 2002 beslutade ändringar i *lagen om offentlig upphandling* och *sekretesslagen* gäller bl.a. möjligheten för upphandlande enhet att hänvisa till kriterier för miljömärkning, särskilda kontraktvillkor, direktupphandling och rätten till överprövning samt sekretessen i ärenden om upphandling (SFS 593 f.).

I syfte att uppnå ett förbättrat djurskydd har riksdagen beslutat ändringar i *djurskyddslagen*. Lagändringarna, som träder i kraft den 1 januari 2003, innebär bl.a. att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Jordbruksverket får vidgade befogenheter att meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot viss djurhållning samt försäljning och annan överlåtelse av djur. Vidare har införts utvidgade och skärpta straffbestämmelser vid brott mot djurskyddsbestämmelserna (SFS 550).

Under våren 2002 beslutade ändringar i *lagen om arbetslöshetskassor* och *lagen om arbetslöshetsförsäkring* innebär att en ny myndighet, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, skall utöva tillsyn över arbetslöshetskassorna från och med den 1 januari 2003. Den nya myndigheten tar även över Arbetsmarknadsstyrelsens nuvarande uppgifter i förhållande till arbets-

löshetskassorna, med undantag för utbetalning av statsbidrag. Riksdagens beslut innebär även att skriftlighetskravet vid ansökan om arbetslöshetsersättning slopats från den 1 augusti 2002 för att göra det möjligt att använda elektronisk ansökan. I denna del har lagstiftningen trätt i kraft den 1 augusti 2002 (SFS 543 ff.).

Familjerätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om registrerat partnerskap* och *lagen om homosexuella sambor* samt följdändringar i *lagen om allmänna barnbidrag*, *namnlagen*, *lagen om underhållsstöd* och *lagen om inkomstgrundad ålderspension*. Genom lagändringarna ges registrerade partner möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Det innebär att två partner gemensamt kan adoptera ett barn och att en partner kan adoptera den andre partners barn. Vidare innebär ändringarna att registrerade partner och homosexuella sambor kan utses att som särskilt förordnade vårdnadshavare gemensamt utöva vårdnaden om ett barn. Därutöver har genom en ändring i *lagen om homosexuella sambor* sådana sambor fått rätt till tillfällig föräldrapenning. Sistnämnda lagändring har trätt i kraft den 1 augusti 2002. Övriga ändringar träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 603 ff.).

Genom under våren 2002 beslutade ändringar i *lagen om befruktning utanför kroppen* blir även behandlingar med ägg eller spermier som kommer från andra än paret som genomgår behandling tillåten. Dock får inte både ägg och spermier komma från utomstående. Behandlingen får endast utföras vid universitetssjukhus och skall föregås av en lämplighetsprövning av föräldrarna. Givaren skall vara myndig och lämplig samt ha gett sitt samtycke. Regler om barns rätt att få kännedom om sitt genetiska

ursprung förs in i såväl *lagen om befruktning utanför kroppen* som i *lagen om insemination*. Samtidigt beslutade ändringar i *föräldrabalken* innebär dels att den kvinna som föder ett barn som tillkommit genom en annan kvinnas ägg skall anses som barnets mor, dels att den man som samtyckt därtill skall anses som barnets far. De nya bestämmelserna tillsammans med en konsekvensändring i *sekretesslagen* träder i kraft den 1 januari 2003 (SFS 251 ff.).

Fastighetsrätt

På fastighetsrättens område har riksdagen under våren 2002 antagit ett antal nya lagar. Genom *lagen om lagfart i vissa fall för Svenska kyrkan m.m.* har möjliggjorts för kyrkan att på ett enkelt sätt få lagfart på sin fasta egendom (SFS 385).

En annan ny lag är *lag om allmännyttiga bostadsföretag*. I den nya *lagen* finns en legaldefinition av begreppet allmännyttigt bostadsföretag och regleras de närmare förutsättningarna för hur ett bostadsföretag kan bli och förbli ett sådant företag. Med ett allmännyttigt bostadsföretag avses ett aktieföretag, en ekonomisk förening eller en stiftelse som drivs utan vinstsyfte och vars verksamhet huvudsakligen utgörs av förvaltning av fastigheter i vilka bostadslägenheter upplåts med hyresrätt och som, efter ansökan, är godkänt som allmännyttigt bostadsföretag. Vinstutdelningen från företaget får inte överstiga en av regeringen årligen fastställd nivå. Även andra än kommuner kan vara ägare av allmännyttiga bostadsföretag. *Lagen* innebär även införandet av en tillståndsplikt för vissa överlåtelser av allmännyttiga bostadsföretag och bostäder. Tillståndsmyndighet är länsstyrelsen. En ansökan om tillstånd till överlåtelse skall avslås om det kan befaras att de kommunala bostadsföretagens hyror till följd av

överlåtelsen inte kommer att få tillräckligt genomslag vid tillämpningen av jordabalkens regler om bruksvärdeshyra eller vid hyresförhandlingar enligt hyresförhandlingslagen. I lagen om allmännyttiga bostadsföretag definieras också begreppet kommunalt bostadsföretag. Därmed avses ett allmännyttigt bostadsföretag som en kommun har det bestämmande inflytandet över. Samtidigt beslutade ändringar i *jordabalken* och *lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar* innebär att endast kommunala bostadsföretag skall vara hyresnormerande enligt bruksvärdesystemet och att kommunfullmäktige varje mandatperiod skall besluta om kommunala riktlinjer för bostadspolitiken. Den nya lagstiftningen har trätt i kraft den 1 april 2002 (SFS 102 ff.).

Därutöver har riksdagen antagit en ny *lag om kooperativ hyresrätt* samt beslutat ändringar i *jordabalken*, *lagen om arrendenämnder och hyresnämnder*, *lagen om förvärv av hyresfastighet m.m.*, *bostadsförvaltningslagen*, *hyresförhandlingslagen*, *lagen om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt*, *bostadsrättslagen* och *lagen om rättegång i vissa hyresmål i Svea hovrätt*. Genom den nya lagen har i svensk rätt införts en ny form för upplåtelse av bostadslägenheter, kooperativ hyresrätt. Upplåtelseformen kan beskrivas som en mellanform mellan hyresrätt och bostadsrätt. Den kooperativa hyresgästens nyttjanderätt till lägenheten överensstämmer i åtskilliga avseenden med vad som gäller vid vanlig hyra. Hyresvärden skall dock vara en kooperativ hyresrättsförening med hyresgästerna som medlemmar. Lagen medger två typer av föreningar, dels föreningar enligt ägarmodellen som äger det hus där lägenheterna finns, dels föreningar enligt hyresmodellen som hyr lägenheterna av fastighetsägaren. Den kooperativa

hyresrättsföreningen är ett särskilt slag av ekonomisk förening. En hyresgäst som flyttar skall inte kunna sälja den kooperativa hyresrätten. Däremot har hyresgästen rätt att få tillbaka betalade insatser. Hyran skall bestämmas av föreningen. Lagändringarna innebär vidare att reglerna om ombildning från hyresrätt till bostadsrätt utvidgats till att även omfatta ombildning till kooperativ hyresrätt enligt ägarmodellen och att det är möjligt att ombilda från vanlig hyresrätt till kooperativ hyresrätt enligt hyresmodellen. Lagstiftningen har trätt i kraft den 1 april 2002 (SFS 93 ff.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *jordabalken*, *hyresförhandlingslagen* samt *lagen om arrendenämnder och hyresnämnder*. Lagändringarna, som trätt i kraft den 1 april 2002, syftar till att stärka dels hyresgästinflytandet vid förbättrings- och ändringsåtgärder, dels besittningsskyddet för vissa andrahandshyresgäster. I samma lagstiftningsärendet har även jordabalkens regler om lokalhyra ändrats på så sätt att den ersättning som en lokalhyresgäst har rätt till vid s.k. obefogad förlängningsvägran fortsättningsvis alltid skall uppgå till ett belopp som motsvarar minst en årshyra för lokalen (SFS 29 ff.).

Miljörätt

I syfte att förenkla och förtydliga processuella bestämmelser på miljörättens område har riksdagen beslutat ändringar i *miljöbalken*. En viktig ändring är att talan om utdömande av vite fortsättningsvis skall handläggas enligt förvaltningsprocesslagen i stället för som tidigare enligt rättegångsbalken. Lagändringarna innebär vidare en möjlighet för en miljödomstol att i vissa fall överlämna ett mål till en annan miljödomstol för gemensam handläggning. Härutöver införs en skyldighet för tillsynsmyndigheter

att fortlöpande kontrollera om beslutade villkor är tillräckliga och att påkalla omprövning om myndigheten finner att villkoren måste ändras eller omprövas (SFS 175).

Allmän förmögenhetsrätt

För att i svensk rätt genomföra direktivet 2000/35/EG om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner har riksdagen beslutat ändringar i *räntelagen* och *lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare*. Därutöver har riksdagen beslutat ändringar i *jordabalken*, *lagen om handelsbolag och enkla bolag*, *lagen om företagshypotek*, *lagen om koncessionsavgift på televisionens och radions område*, *sjölagen* samt *lagen om insättningsgaranti*. Ändringarna i *räntelagen* innebär att diskontot ersatts av en referensränta baserad på Riksbankens reporänta. Övriga lagändringar innebär att diskontot ersatts av reporäntan även i andra fall där diskontot tjänat som referensränta. Diskontot är därigenom avskaffat (SFS 351 ff.).

Immaterialrätt

Direktivet 98/71/EG om mönsterskydd har föranlett ändringar i *mönsterskyddslagen*. Ändringarna innebär sammanfattningsvis följande. Även "icke-fysiska" föremål, exempelvis typsnitt och en layout på en bildskärm, kan skyddas. Särskilda regler om skydd för beståndsdelar i en sammansatt produkt har införts. Skyddsomfånget har utökats till att omfatta samtliga mönster som är identiska eller som inte gör ett annat helhetsintryck på en kunnig användare än det registrerade mönstret. En s.k. nyhetsfrist har införts som innebär att en formgivare, under vissa närmare angivna förutsättningar, inte skall gå miste om sitt skydd om mönstret blivit känt innan ansökan lämnades in. Skyddstiden har förlängts från maximalt 15 till maximalt 25

år. — Andra än dessa av mönsterskyddsdirektivet föranledda ändringarna gäller den granskning som registreringsmyndigheten skall göra. Granskningen skall endast omfatta vissa absoluta hinder mot mönsterrätten, nämligen om mönstret uppfyller den i lagen uppställda definitionen på ett mönster, om mönstret strider mot goda seder eller allmän ordning samt om i mönstret utan tillstånd har tagits in ett statsvapen eller annan officiell beteckning. Övriga förutsättningar för mönsterrätt kan prövas senare i samband med invändningsförfarande eller en talan i allmän domstol (SFS 570).

Konsumenträtt

Sedan lång tid tillbaka har i svensk rätt gällt den s.k. traditionsprincipen, vilket bl.a. inneburit att en köpare fått sakrättsligt skydd från säljarens borgenärer först genom att den köpta varan kommit i köparens besittning. Genom införandet av en ny bestämmelse i *konsumentköplagen* har riksdagen beslutat att frångå traditionsprincipen till förmån för den s.k. avtalsprincipen i fråga om köp av varor som omfattas av konsumentköplagen. Fortsättningsvis skall således köparen erhålla sakrättsligt skydd redan genom köpeavtalet. — I samma lagstiftningsärende beslutade ändringar i *konsumentköplagen*, *marknadsföringslagen* samt i *konsumenttjänstlagen* är föranledda av det s.k. konsumentköpsdirektivet (1999/44/EG). I direktivet finns bestämmelser om bl.a. säljarens skyldighet att leverera avtalsenliga varor, konsumentens rättigheter vid bristande avtalsenlighet, reklamation, säljarens ansvarstid och garantier. Svensk rätt har i stora stycken redan sedan tidigare motsvarat vad som krävs enligt direktivet. En viktig nyhet är dock införandet av en bevisregel som innebär att ett fel som visar sig inom sex månader

från det att en vara avlämnades, skall anses ha funnits vid tidpunkten för avlämnandet, om inte annat visas eller om detta är oförenligt med varans eller felets art. Andra ändringar i konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen innebär att reklamation alltid skall anses ha skett i rätt tid om det sker två månader efter det att köparen märkt ett fel (SFS 565 och 587 f.).

Under våren 2002 beslutade ändringar i *resegarantilagen* innebär att konsumenternas skydd stärkts genom att lagens tillämpningsområde utvidgats till att omfatta dels resor som består av separata transport- och inkvarteringstjänster som sammantagna uppvisar väsentlig likhet med en paketresa, dels s.k. utbytesverksamhet för skolungdom. Vidare innebär ändringarna att en resenär i vissa fall har rätt till ersättning ur resegarantin när han eller hon har avbeställt en resa samt att minimibeloppen för arrangörers och återförsäljares garantier tagits bort. Ändringar i lagens överklagandebestämmelser innebär att Kammarkollegiets beslut i ärenden om ställande av säkerhet skall överklagas hos allmän förvaltningsdomstol och inte som tidigare hos regeringen. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2003 (SFS 601).

Genom en ändring i *lagen om försöksverksamhet avseende medverkan av Konsumentombudsmannen i vissa tvister* har lagens giltighetstid förlängts till utgången av år 2004 (SFS 443).

Ersättningsrätt

För att i svensk rätt genomföra EG:s fjärde direktiv om motorfordonsförsäkring (2000/26/EG) har riksdagen beslutat ändringar i *trafikskadelagen* samt följdändringar i *lagen om straff för trafikbrott som begåtts utomlands* och *lagen om motor-tävlingsförsäkring*. Lagändringarna

innebär bl.a. att varje försäkringsbolag som har tillstånd att meddela en trafikförsäkring i Sverige skall utse en skaderegleringsrepresentant i varje annat land inom EES. Den som inte är bosatt i Sverige och som råkar ut för en trafikskada här som skall ersättas av ett svenskt försäkringsbolag kan från hemlandet begära ersättning från det svenska försäkringsbolagets skaderegleringsrepresentant där. Motsvarande regler för den som är bosatt i Sverige och som råkar ut för en trafikskada utomlands införs i övriga EES-länder. Om en skadelidande som är bosatt i Sverige råkar ut för en trafikskada i ett annat EES-land och skadan skall ersättas av ett försäkringsbolag där har den skadelidande, om det utländska försäkringsbolaget inte inom viss tid lämnar ett motiverat besked om ersättning, rätt att i stället få skadan ersatt av ett kollektiv av försäkringsbolag som företräds av Trafikförsäkringsföreningen. Enligt direktivet skall ett informationscentrum inrättas i varje land. I Sverige blir Trafikförsäkringsföreningen detta centrum som skall lämna uppgifter som kan behövas för en skadereglering. Lagändringarna träder i huvudsak i kraft den 20 januari 2003. Samtidigt beslutade ändringar i *brottsskadelagen* och *järnvägstrafiklagen* innebär anpassningar till de ändringar i skadeståndslagen om ersättning för ideell skada som trädde i kraft den 1 januari 2002. Dessa lagändringar har trätt i kraft den 1 juli 2002 men skall tillämpas för tid fr.o.m. den 1 januari 2002 (SFS 343 ff.).

I samband med att riksdagen godkänt två IMO-resolutioner om höjningar i 1992 års ansvarighetskonvention och fondkonvention har beslutats ändringar i *sjölagen* och *lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden*. Ändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 610 f.).

Insolvensrätt

Riksdagen har beslutat en ändring i *konkurslagen* varigenom införts ett undantag från återvinning när en säkerhet har ställts på ett sätt som kan anses som ordinärt. Samtidigt har bestämmelsen om återvinning av s.k. tilläggsäkerheter i *lagen om handel med finansiella instrument* upphävts (SFS 266 och 268).

Straffrätt

Riksdagen har beslutat en ändring i *brottsbalken*. Ändringen innebär att straffet för brottet övergrepp i rättssak höjts. Straffskalorna för detta brott ligger nu på samma nivåer som för mened (SFS 117).

Genom andra ändringar i *brottsbalken* har införts ett nytt brott benämnt människohandel för sexuella ändamål. Brottet tar sikte på sådan gränsöverskridande handel med människor som syftar till att dessa skall utsättas för sexualbrott, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål (SFS 436).

I samband med att riksdagen godkänt avtalet mellan Sveriges regering och Organisationen för det globala nätverket för vattenfrågor om immunitet och privilegier för Organisationen för det globala nätverket för vattenfrågor och dess personal har beslutats ändring i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall*. Lagändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 621).

En annan under våren 2002 beslutad ändring i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall* är föranledd av riksdagens godkännande av utkastet till beslut om inrättande av Eurojust. Också denna ändring träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 87).

I samband med att riksdagen godkänt Förenta nationernas internationella konvention om bekämpande av finansiering av terrorism har antagits en ny lag, *lag om*

straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. och beslutats ändringar i *lagen om valutaväxling och betalningsöverföring*. Genom den nya lagen har gjorts straffbart att samla in, tillhandahålla eller ta emot pengar eller andra tillgångar i syfte att dessa skall användas eller med vetskap om att de är avsedda att användas för att begå sådana särskilt allvarliga brott som det enligt konventionen är straffbart att finansiera. I lagen finns en särskild bestämmelse om utvidgad domsrätt för brott som utom riket begåtts av svensk medborgare eller utlänning som befinner sig här i riket. Företag som omfattas av *lagen om åtgärder mot penningtvätt* åläggs bl.a. gransknings- och uppgiftsskyldighet avseende tillgångar som skäligen kan antas vara föremål för brott enligt den nya lagen (SFS 444 och 559).

På straffrättens område har riksdagen därutöver antagit en ny lag, *lag om medling med anledning av brott*, samt beslutat ändringar i *lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare* och *sekretesslagen*. Den nya lagen har karaktär av ramlag för medlingsverksamhet som anordnas i kommunal eller statlig regi och syftar att tillgodose kraven på rättssäkerhet vid sådan verksamhet. Syftet med medlingen, som är frivillig för båda parter, är främst att gärningsmannen skall få insikt om brottets konsekvenser och att brottsoffret skall ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser av brottet (SFS 445 ff.).

Processrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *rättegångsbalken* varigenom införts nya bestämmelser som reglerar frågan om vitesföreläggande m.m. till ungdomar som inte fyllt 18 år och som skall kallas till ett domstols-sammanträde. De nya bestämmelserna innebär ett förbud mot att

vid vite kalla den som inte har fyllt 15 år till ett sammanträde. Kallelser till ungdomar som har fyllt 15 men inte 18 år skall inte förenas med vite, om den unge inte kan infinna sig utan medverkan av vårdnadshavare eller annan som svarar för hans eller hennes vård och fostran. I de fall barn och ungdomar som inte har fyllt 18 år skall kallas till ett sammanträde skall den unges vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och fostran normalt underlättas om kallelsen. I samma lagstiftningsärende beslutade ändringar i *lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare* innebär att fler personer skall involveras i processen när någon som är under 18 år misstänks för brott. Polis, åklagare och domstol skall underrätta och kalla inte bara den som har det huvudsakliga ansvaret för den unge utan också andra som har en fostrande roll i förhållande till den unge. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om domstolsärenden* gäller reglerna om laga förfall (SFS 381 ff.).

Andra under våren 2002 beslutade ändringar i *rättegångsbalken* gäller reglerna om vem som får antas som ledamot av Sveriges advokatsamfund. Ändringarna innebär att det tidigare kravet på svenskt medborgarskap eller medborgarskap i vissa andra angivna stater avskaffats. I fortsättningen skall det räcka med hemort i någon av de angivna staterna eller i Schweiz. Genom samtidigt beslutade ändringar i *lagen om flottning i allmän flottled*, *lagen om häradsallmänningar* och *lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna* har kravet på svenskt medborgarskap för styrelseledamöter i flottningsstyrelser, allmänningssstyrelser och ekonominämnder tagits bort (SFS 334 f. och 370 f.).

I syfte att förkorta genomströmningstiderna i brottmål har riksdagen

beslutat ändringar i *rättegångsbalken* och *lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.* Ändringarna innebär sammanfattningsvis följande. Åklagarens behörighet att utfärda stämning och kalla till huvudförhandling har utvidgats. När rätten vill ge åklagare i uppdrag att utfärda stämning och att kalla till huvudförhandling skall det ske i samråd med den berörda åklagaren eller åklagarmyndigheten. En åklagare som utfärdat stämning skall ge in ett exemplar av stämningen till rätten och åtal skall anses väckt när detta exemplar har kommit in till rätten. Frågor om utdömande av sådana viten som åklagaren förelagt i kallelser prövas av allmän domstol. Åklagare får under förundersökning fatta beslut om att inhämta yttrande från frivården. Den som skall höras under en förundersökning kan kallas till förhöret vid påföljd av vite. Beslut om att en kallelse skall förenas med vite fattas av förundersökningsledaren eller av en polisman som får leda förhöret. Fråga om utdömande av vitet prövas av åklagaren. Den som har förpliktats att betala ett sådant vite kan begära rättens prövning av beslutet. Längsta tillåtna väglängden för hämtning till ett förhör under en förundersökning har ökat från fem till tio mil. Om det är av synnerlig vikt för utredningen att förhöret äger rum får hämtning ske oavsett väglängden (SFS 440 f.).

Genom den av riksdagen våren 2002 antagna lagen, *lag om grupp-rättegång* och ändringar i *miljöbalken* har i svensk processrätt införts en ny taleform, grupptalan. Med en sådan talan avses att någon utan rättegångsfullmakt för talan för medlemmar i en grupp. Gruppmedlemmarna är inte parter i rättegången och behöver inte medverka aktivt. En dom i processen gäller för och mot alla som ingår i gruppen. — Grupptalan kan väck-

as av enskilda personer, organisationer eller myndigheter. För att ha rätt att väcka enskild grupp-talan skall kârânden vara medlem i den grupp han eller hon vill företrâda. Organisationstalan kan på konsument- och miljörättens områden väckas av ideella föreningar. I fråga om offentlig grupp-talan meddelar regeringen särskilda föreskrifter om talerätt för myndigheter. — De tingsrätter som är fastighetsdomstolar är behöriga att handlägga en grupp-rättegång. En sådan rättegång får tillåtas endast om det finns gemensamma tvistefrågor, om grupp-talan är det bästa processalternativet, om kârânden är lämplig som företrädare för gruppen samt om vissa ytterligare särskilda processförutsättningar är uppfyllda. Grupp-talan omfattar de gruppmedlemmar som inom en viss tid efter det att talan har väckts anmält till domstolen att de önskar omfattas av kârândens talan. Gruppmedlemmarna skall på det sätt som domstolen finner lämpligt underrättas om att en grupp-rättegång har inletts. En förlikning som ingås av kârânden förutsätter rättsens godkännande för att bli gällande mot gruppmedlemmarna. — Rättegångsbalkens regler är i stor utsträckning tillämpliga också i grupp-rättegång, bl.a. bestämmelserna om pågående rättegång (lis pendens), förening av mål (kumulation), inträde i rättegången (intervention), säkerhetsåtgärder samt förberedelse och huvudförhandling i tvistemål. — Domar och beslut i en grupp-rättegång kan överklagas i samma utsträckning som avgöranden i en vanlig rättegång. Därutöver finns särskilda möjligheter att överklaga domar och beslut. Rättegångsbalkens kostnadsregler för tvistemål gäller även i en grupp-rättegång, vilket innebär att gruppmedlemmar som inte är parter saknar ansvar för rättegångskostnaderna. Undantag

gäller om gruppmedlemmen av försummelse orsakar kostnader. Dessutom kan kârânden ur inprocessade medel tillgodogöra sig ersättning för rättegångskostnader som inte blir ersatta av svaranden. Enskild grupp-talan och organisationstalan skall föras genom ombud som är advokat, om inte särskilda skäl ger anledning till annat. Den som vill väcka grupp-talan kan träffa avtal med ombudet om att arvodet skall bestämmas med hänsyn till utgången av tvisten, s.k. riskavtal. Ett sådant avtal gäller mot gruppmedlemmarna endast om det har godkänts av domstol. — Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 2003 (SFS 599 f.).

För att Sverige skall fullgöra sina förpliktelser enligt Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, som från svensk sida tillträtts den 28 juni 2001, har riksdagen antagit en ny lag, *lag om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen* samt beslutat ändringar i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall*, *sekretesslagen* och *lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål*. I samma lagstiftningsärende har vidare beslutats vissa ändringar i *lagen om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt*. Den nya lagen om Internationella brottmålsdomstolen och ändringen i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall träder i kraft den dag regeringen bestämmer. I övrigt har den nya lagstiftningen trätt i kraft den 1 juli 2002 (SFS 329 ff. och 341 f.).

Internationell processrätt

Riksdagen har antagit en *lag med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden* samt beslutat följdändringar i bl.a. *lagen om domstols internationella behörighet och om verkställighet av utländska domar enligt Lugano-*

konventionen, lagen om domstols internationella behörighet och om verkställighet av utländska domar enligt Brysselkonventionen samt lagen om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge. Den nya lagen innehåller bestämmelser som kompletterar Bryssel I-förordningen, 1968 år Brysselkonvention och Luganokonventionen från år 1988 och reglerar främst handläggningen vid svenska exakvaturdomstolar och hur verkställighet av utländska avgöranden skall ske (SFS 460 ff.).

Transporträtt och lagstiftning om kommunikationer

I syfte att modernisera och förenkla lagstiftningen på fordonsområdet har riksdagen våren 2002 antagit en ny *fordonslag* samt beslutat vissa följdändringar i annan lagstiftning. Lagstiftningen träder i kraft den 1 maj 2003. Den nya fordonslagen innehåller grundläggande bestämmelser om kontroll av fordon, kontroll av fordons last, vägkontroll av färdskrivare och taxametrar samt om den verksamhet som bedrivs av besiktningsmän på fordonsområdet. Därutöver regleras vilka befogenheter den som utför olika kontroller har och om de åtgärder, exempelvis körförbud, som kan bli följden av att ett fordon inte godkänns vid besiktning. I samma lagstiftningsärende har riksdagen även beslutat vissa ändringar i *lagen om vägtrafikdefinitioner*. Andamålet med denna lagändring är att modernisera lagstiftningen och bättre anpassa den till EG:s regelverk (SFS 574 ff.).

En av riksdagen under våren 2002 beslutad ändring i *telelagen* som trätt i kraft den 1 juni 2002 innebär att en teleoperatör som har tilldelat abonnenter telefonnummer är skyldig att lämna ut abonnentuppgifter till den som bedriver eller avser att bedriva abonnentupplysning. Uppgifterna

skall lämnas ut på villkor som är rättvisa, kostnadsorienterade och icke-diskriminerande. Lagändringarna innebär också att abonnentuppgifter endast får behandlas vid abonnentupplysning om abonnen-ten lämnat sitt samtycke (SFS 282).

Genom ändringar i *lagen om vilotid för sjömän* jämte vissa följdändringar i annan lagstiftning har i svensk rätt införlivats två EG-direktiv om vilotid respektive arbetstid för sjömän. Lagändringarna, som trätt i kraft den 30 juni 2002, innebär bl.a. inskränkningar i möjligheten till dispens och en i viss utsträckning förändrad tillsyn över efterlevnaden av vilotidsbestämmelserna (SFS 453 ff.).

Socialrätt

Övergången till det reformerade ålderspensionssystemet har föranlett ändringar i närmare 30 lagar främst på socialförsäkringsrättens område. Lagändringarna innebär anpassningar och följdändringar. Bland övriga samtidigt beslutade lagändringar bör nämnas dels ändringar i *lagen om inkomstgrundad ålderspension* som gäller dels reglerna för intjänande av pensionsrätt för särskilt förordnad vårdnadshavare, vid adoption och före 16 år, dels ändringar i *lagen om garantipension* som avser beräkningen av garantipension för personer födda 1937 eller tidigare. Flertalet av ändringslagarna träder i kraft den 1 januari 2003 (SFS 191 ff.).

Under våren 2002 beslutade ändringar i *lagen om allmän försäkring*, *lagen om kriminalvård i anstalt*, *lagen om arbetsskadeförsäkring*, *lagen om åldersgrundad ålderspension*, *lagen om garantipension*, *lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn*, *lagen om bostadstillägg till pensionärer m.fl.* och *lagen om äldre försörjningsstöd* gäller rätten till socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelser som bekostas av staten. Den nya lagstiftningen, som

träder i kraft den 1 januari 2003, syftar till att skapa större enhetlighet och ökad ekonomisk rättvisa vid olika institutionsvinstelser, men är också föranledd av att arbetet med att reformera systemen med ålderspensioner, efterlevandepensioner och förtidspensioner nu är slutfört och att ändrade bestämmelser på dessa områden träder i kraft fullt ut kommande årsskifte (SFS 300 ff.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om arbetsskadeförsäkring*. Ändringarna innebär att den tidigare uppdelningen av arbetsskadeprovningen i två led, skadlighetsbedömning och sambandsbedömning, ersatts med en provning enligt en helhetsbedömning. Vid denna helhetsbedömning skall tillämpas en bevisregel som innebär att en skada skall anses ha uppkommit av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet om övervägande skäl talar för det. Andra ändringar gäller bl.a. skriftlig ansökan om ersättning, tidpunkten för beviljande av livränta, ersättning för inkomstförlust vid karensdag samt indexering av livränta. Samtidigt beslutade ändringar i bl.a. *lagen om allmän försäkring* och *lagen om inkomstgrundad ålderspension* är följdändringar. Den nya lagstiftningen har i vissa delar trätt i kraft den 1 juli 2002. I övrigt träder de nya bestämmelserna i kraft den 1 januari 2003 (SFS 222 ff.).

För att möjliggöra att värdet av pensionsrättigheter som är intjänande i Sverige i enlighet med EG:s tjänsteföreskrifter överförs till det pensionssystem som gäller för anställda vid Europeiska unionens institutioner har riksdagen antagit en *lag om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna*. Den som slutar sin anställning i en EU-institution kan härigenom för pensionsändamål i Sverige överföra värdet av sin pensionsrätt som intjänats i institutio-

nen. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.*, *lagen om inkomstgrundad ålderspension*, *lagen om garanti-pension* och *lagen om allmänna pensionsfonder (AP-fonder)* är följdändringar (SFS 125 ff.).

Under våren 2002 beslutade ändringar i *lagen om underhållsstöd* gäller reglerna om återbetalningsskyldighet av sådant stöd. Bl.a. vidgas möjligheterna att medge eftergift av återbetalningsskyldighet för underhållsstöd som har betalats ut för tid innan faderskapet fastställts. Genom ändringar i *lagen om handikappersättning och vårdbidrag* likställs särskilt förordnad vårdnadshavare med förälder när det gäller rätten till vårdbidrag. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om bostadsbidrag* gäller bevisbördan för om bidragstagaren är ensamstående eller inte. Ändringar i *lagen om bostadstillägg till pensionärer m.fl.* syftar bl.a. till en samordning av bostadstillägg med bostadsbidrag samt gäller i övrigt hur bostadstillägget och bostadskostnaden skall beräknas. Vissa ändringar görs också i *lagen om garantipension* avseende personer födda år 1937 eller tidigare (SFS 308 ff.).

Riksdagen har antagit en *lag om läkemedelsförmåner m.m.* samt beslutat följdändringar i *lagen om receptregister*, *sekretesslagen* och *lagen om allmän försäkring*. Den nya lagstiftningen innebär en ny ordning för det offentliga subventionssystemet rörande läkemedel samt en ny självständig myndighet — Läkemedelsförmånsnämnden — med uppgift att ansvara för beslut i fråga om läkemedel m.m. För att ett läkemedel skall ingå i läkemedelsförmånen måste det uppfylla vissa i lagen angivna kriterier. Läkemedel som lämnas ut mot recept skall bytas ut mot det billigaste läkemedlet som finns tillgängligt på det enskilda apoteket såvida inte receptutfärdaren motsatt sig bytet av me-

dicinska skäl eller patienten själv betalar mellanskillnaden. Samtidigt beslutade ändringar i bl.a. *hälso- och sjukvårdslagen* möjliggör inrättande av läkemedelsförråd i särskilda boendeformer för äldre och i hemsjukvården. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 oktober 2002 då *lagen om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.* upphör att gälla (SFS 160 och 162 ff.).

I samband med att riksdagen godkänt konventionen av den 30 januari 2002 mellan Sverige och Kanada om social trygghet har antagits en ny lag, *lag om konvention om social trygghet mellan Sverige och Kanada*. Den nya lagen träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 221).

Under våren 2002 beslutade ändringar i *tandvårdslagen* innebär bl.a. att vårdgivarens ersättningsanspråk kan förhandsprövas av allmän försäkringskassa (SFS 219 f.).

I syfte att förstärka Barnombudsmannen och renodla ombudsmannarollen har riksdagen beslutat ändringar i *lagen om Barnombudsman*. Genom lagändringarna har Barnombudsmannen fått en ökad självständighet i förhållande till regeringen (SFS 377 f.).

Lagstiftning om hälso- och sjukvård

Riksdagen har antagit en *lag om biobanker i hälso- och sjukvården* samt beslutat följdändringar i *patientjournalagen* och *sekretesslagen*. Syftet med den nya lagen, som träder i kraft den 1 januari 2003, är att reglera hur humanbiologiskt material, med respekt för den enskilda människans integritet, skall få samlas in, förvaras och användas för vissa ändamål (SFS 297 ff.).

I samband med att riksdagen godkänt narkotikapolitiska mål har beslutats ändringar i *lagen om receptregister*. Ändringarna innebär att det receptregister som förs av Apo-

teket AB får användas även för att till Socialstyrelsen redovisa uppgifter om förskrivning av narkotiska läkemedel som görs av enskild läkare eller tandläkare. Socialstyrelsen får använda uppgifterna för sin tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonal (SFS 161).

Riksdagen har beslutat en ändring i *lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område* med innebörd att regeringen får överlämna förvaltningsuppgiften att tillhandahålla och fördela specialistkompetenskurser till Institutet för professionell utveckling av läkare i Sverige (IPULS). En samtidigt beslutad ändring i *sekretesslagen* är en följdändring. Lagändringarna träder i kraft den 1 september 2002 (SFS 450 f.).

Arbetsrätt

Riksdagen har antagit en *lag om förbud mot diskriminering av deltid-arbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning* samt därutöver beslutat konsekvensändringar i annan lagstiftning. Den nya lagstiftningen syftar till att i svensk rätt genomföra två EG-direktiv (97/81/EG och 1999/70/EG) (SFS 293 ff.).

För att säkerställa ett korrekt genomförande av direktiv 89/381/EEG om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet har riksdagen beslutat ändringar i *arbetsmiljölagen*. Lagändringarna innebär ett förtydligande vad gäller arbetsgivarens ansvar för att förebygga ohälsa och olycksfall på arbetsplatsen. En samtidigt beslutad ändring i samma lag medför att viss tillståndsgivning inom Arbetsmiljöverket kan ersättas av godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 augusti 2002 (SFS 585).

Lagstiftning om finansiella tjänster

För att i svensk rätt genomföra EG-direktivet 2000/46/EG av den 18 september 2000 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet har riksdagen antagit en ny lag, *lag om utgivning av elektroniska pengar* samt beslutat följdändringar i bl.a. *lagen om årsredovisning för kreditinstitut och värdepappersbolag*, *lagen om åtgärder mot penningtvätt*, *lagen om byte av redovisningsvaluta i finansiella företag* och *lagen om ekonomiska föreningar*. Den nya lagstiftningen har trätt i kraft den 27 april 2002 (SFS 149 och 151 ff.).

Ändringar i bl.a. *lagen om värdepappersfonder* gäller regleringen av utländska förvaringsinstitut och innebär en anpassning till det s.k. UCITS-direktivet. Genom ändringarna kommer endast banker och kreditinstitut med säte i Sverige samt filialer till banker och kreditinstitut i ett annat land inom EES att kunna vara förvaringsinstitut åt en svensk värdepappersfond. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 augusti 2002 (SFS 660 ff.).

Riksdagen har antagit en *lag om avgifter för vissa gränsöverskridande betalningar*. I lagen föreskrivs att Sveriges valuta skall omfattas av Europaparlamentets och rådet förordning (EG) nr 2560/2001 av den 19 december 2001 om gränsöverskridande betalningar i euro (SFS 598).

Annan näringsrättslig lagstiftning

För att i svensk rätt genomföra det s.k. e-handelsdirektivet (direktiv 2000/31/EG) har riksdagen antagit en *lag om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster*, den s.k. e-handelslagen, samt beslutat ändringar i *konsumentkreditlagen*, *marknadsföringslagen* och *lagen om handel med finansiella institut*. Den nya lagen syftar till att främja utvecklingen av den elektroniska

handeln på den inre marknaden och är tillämplig på informations-samhällets tjänster. Därmed avses tjänster som normalt utförs mot ersättning, på distans, på elektronisk väg och på individuell begäran, exempelvis försäljning av varor och tjänster på Internet. Lagen bygger, i likhet med det bakomliggande direktivet, på den s.k. ursprungslandsprincipen. Denna princip innebär i korthet att en leverantör av informationssamhällets tjänster som är etablerad inom EES-området skall kunna tillhandahålla sina tjänster även i övriga länder inom EES om tjänsteleverantören följer lagstiftningen i etableringslandet. Ett företag som är etablerat i Sverige behöver således endast följa svensk lagstiftning på det område som omfattas av lagen. Samtidigt kan näringsidkare i andra EES-länder marknadsföra sina produkter i Sverige utan hinder av svensk lagstiftning. Ursprungslandsprincipen är dock inte tillämplig på vissa områden, bl.a. vad gäller frågor rörande vilkets lands lag som är tillämplig på en tvist, avtalsförpliktelser vid konsumentavtal och tillåtligheten av e-postreklam. Principen är inte heller tillämplig på immaterialrättsens område. I e-handelslagen finns bestämmelser om vilken information som en leverantör av informations-samhällets tjänster skall lämna om sig själv, sin verksamhet och i samband med ingående av avtal. Vidare regleras under vilka förutsättningar mellanhänder som endast vidarebefordrar eller lagrar information kan göras straff- eller skadeståndsrättsligt ansvariga för innehåll i informationen. Ändringarna i konsumentkreditlagen innebär att det är möjligt att ingå avtal om konsumentkredit även på elektronisk väg. Dessutom förtydligas i lagen om handel med finansiella instrument att vissa avtal som omfattas av lagen kan ingås på

elektronisk väg. När det gäller marknadsföringslagen har bl.a. införts en bestämmelse som innebär att en näringsidkare som använder sig av marknadsföring via elektronisk post regelbundet skall kontrollera s.k. opt out-register (SFS 562 ff.).

I syfte att främja avslöjande och bekämpning av olagliga karteller har riksdagen beslutat ändringar i *konkurrenslagen*. Härigenom har införts regler om eftergift och nedläggning av konkurrensskadeavgift som sammanfattningsvis innebär följande. Konkurrensskadeavgiften får efterges för ett företag som har överträtt förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete om företaget anmäler överträdelsen till Konkurrensverket innan verket fått tillräckligt underlag för att ingripa mot överträdelsen och något annat företag som deltagit i överenskommelsen inte har gjort anmälan tidigare. Det berörda företaget skall också lämna Konkurrensverket all information om överträdelsen som företaget har tillgång till. Ytterligare förutsättningar för att eftergift skall kunna komma i fråga är att företaget samarbetar fullt ut med Konkurrensverket under utredningen av överträdelsen och att det har upphört eller snarast efter anmälan upphör att medverka i den. Konkurrensskadeavgiften skall också få sättas ned om ett företag i väsentlig mån har underlättat utredningen inte bara — som gällt sedan tidigare — av den egna överträdelsen utan även av andras medverkan. Har detta skett i högst väsentlig mån får avgiften efterges helt. Därutöver innebär ändringarna att Konkurrensverket getts möjlighet att bistå andra länders konkurrensmyndigheter med att inhämta information och genomföra undersökningar i Sverige. I samma lagstiftningsärendet har vidare beslutats vissa ändringar i *sekretessla-*

gen. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 augusti 2002 (SFS 591 och 595).

Riksdagen har beslutat ändringar i *tobakslagen*. Ändringarna innebär bl.a. att alla restauranger oavsett antal sittplatser fr.o.m. år 2003 skall ha ett eller flera områden där rökning är förbjuden samt anmälningskyldighet till kommunen för den som i sin näringsverksamhet säljer tobaksvaror till konsumenter (SFS 281).

Andra under våren 2002 beslutade ändringar i *tobakslagen* syftar till att genomföra det s.k. märkningsdirektivet. Ändringarna gäller bl.a. exportförbud för varor som inte uppfyller föreskrifter om högsta tillåtna gränsvärden för skadliga ämnen, vilka träder i kraft den 1 januari 2005, och märkning av förpackningar, vilka träder i kraft den 30 september 2003 (SFS 586).

Genom ändringar i *lotterilagen* har införts särskilda regler för lotterier som förmedlas med hjälp av elektromagnetiska vågor. Lagändringarna, som trätt i kraft den 1 augusti 2002, innebär att föreningslivets anordnare av lotterier fortsättningsvis får möjlighet att förmedla lotterier även med hjälp av kommunikationstjänster som Internet, mobiltelefoni eller liknande. Därutöver har förbudet för den som anordnar ett lotteri att lämna kredit för insatser i lotteriet utvidgats till att även omfatta den som är ombud för anordnaren (SFS 592).

För att i svensk rätt genomföra det s.k. frö- och plantdirektivet (1999/105/EG) har riksdagen beslutat ändringar i *skogsvårdslagen*. Lagändringarna, som träder i kraft den 1 januari 2003, innehåller bemyndiganden till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om produktion av, handel med och införsel av skogsodlingsmate-

rial. Vidare införs nya bestämmelser om register över leverantörer av skogsodlingsmaterial samt över godkända frökällor. Tillsynsmyndigheternas kontrollverksamhet utökas också genom lagändringarna (SFS 614).

Riksdagen har beslutat ändringar i *ellagen* som bl.a. medför ett uttryckligt krav på att överföringen av el skall vara av god kvalitet och att skäligheten av en nättariff fortsättningsvis skall bedömas mot nätägarens prestationer i stället för som tidigare mot dennes kostnader. Syftet med dessa lagändringar är att konsumentintresset bättre skall tas tillvara på elmarknaden (SFS 121 f.).

Andra under våren 2002 beslutade ändringar i *ellagen*, som trätt i kraft den 1 augusti 2002, gäller bl.a. tariffställningen vid överföring av el på regionledningar, icke koncessionspliktiga nät samt anvisning av balansansvarig och elleverantör (SFS 653).

Riksdagen har beslutat vissa ändringar i *lagen med anledning av konventionen den 9 april 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning*. Ändringarna är föranledda av att konventionens och därtill hörande protokolls giltighetstid förlängts t.o.m. den 30 april 2005 (SFS 88).

Med anledning av vissa bestämmelser i det s.k. gasmarknadsdirektivet har riksdagen beslutat en ändring i *naturgaslagen*. Lagändringen, som träder i kraft den 1 augusti 2003, syftar till att ytterligare öppna naturgasmarknaden för konkurrens (SFS 654).

Lagstiftning på utbildningsområdet

Riksdagen har beslutat ändringar i *skollagen* som innebär att skolhälsovård fr.o.m. den 1 juli 2003 skall anordnas för eleverna i förskoleklassen (SFS 158).

Andra under våren 2002 beslutade ändringar i *skollagen* gäller fri-

stående skolor. Ändringarna innebär bl.a. nya bidragsregler för fristående särskolor och fristående gymnasieskolor, att utbildningen vid sådana skolor skall vara avgiftsfri samt krav på behöriga lärare vid sådana skolor som överensstämmer med de behörighetskrav som finns för lärare vid offentliga skolor. Bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om beräkning av bidrag och avgifter för kalenderåret 2003 (SFS 159).

Därutöver har riksdagen våren 2002 beslutat ändringar i *skollagen* som gäller individuella program i gymnasieskolan för ungdomar med svåra rörelsehinder. Ändringarna har trätt i kraft den 1 maj 2002 och tillämpas första gången vid intagningen till läsåret 2002/03 (SFS 137).

Riksdagen har antagit en *lag om rekryteringsbidrag till vuxenstudier* samt beslutat ändringar i bl.a. *lagen om allmän försäkring*, *semesterlagen*, *lagen om arbetslöshetsförsäkring* och *studiestödslagen*. När rekryteringsbidraget införs den 1 januari 2003 upphör bidragsformen särskilt utbildningsbidrag (SFS 624 ff.).

Lagstiftning på kulturområdet

Riksdagen har beslutat ändringar i *radio- och TV-lagen*. Ändringarna, som trätt i kraft den 1 april 2002, har att göra med hur annonser får sättas in i TV-sändningar (SFS 116).

Under våren 2002 beslutade ändringar i *lagen om koncessionsavgift på televisionens och radions område* gäller hur avgiften skall beräknas på televisionens område (SFS 369).

Försvars- och beredskapslagstiftning

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om totalförsvarsplikt* och följdändringar i *lagen om utbildning för fredsfrämjande verksamhet*. Ändringarna gäller bestämmelserna om in-

skrivning och krigsplacering. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om statlig personskadeskydd* och *lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m.* innebär förbättringar för dem som skadats under grundutbildning eller repetitionsutbildning. Genom av riksdagen beslutade ändringar i *lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.* har påföljden utgångsförbud avskaffats. Därutöver innebär ändringarna att påföljden extratjänst kan kombineras med löneavdrag och att yttrande från auditör alltid skall inhämtas om den disciplinansvarige begär det (SFS 276 ff.).

Nedläggningen av Överstyrelsen för civil beredskap och inrättandet av Krisberedskapsmyndigheten har föranlett en ändring i *plan- och bygglagen*. I *hälso- och sjukvårdslagen*

har införts bestämmelser som föreskriver att landstingen har ett planeringsansvar för den katastrofmedicinska beredskapen samt att regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, har rätt att meddela särskilda föreskrifter om hälso- och sjukvård i fredstid om det ur ett nationellt perspektiv finns behov av katastrofmedicinska insatser. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om transport av farligt gods* innebär att definitionen av sändare utgått ur lagen (SFS 373, 452 och 519).

En annan under våren 2002 beslutad lagändring på beredskapslagstiftningens område gäller *lagen om beredskapslagring av olja och kol* (SFS 573).

Lars Haglind och Anders Norin